

students in the process of studying the subjects «drawing» and «painting» when making drawings]. *Estetychne vykhovannya ditej ta molodi: teoriya, praktyka, perspektyvy rozvytku: zb. nauk. practs / za red. O. A. Dubasenyuk, N. G. Sydorhuk, Zhytomyr: vyd-vo ZhDU im. I. Franka. 410-415. [in Ukrainian].*

8. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (Наказ МОН). № 725 (24.05.2019). URL: <https://mon.gov.ua/ua/Pro-zatverdzhennia-standartu-vyshchoi-osvity-za-spetsialnistiu-023-obrazotvorche-mystetstvo-dekoratyvne-mystetstvo-restavravtsiia> dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity (Nakaz MON). № 725 (24.05.2019). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua> [in Ukrainian].

9. Ростовцев, Н. Н. (1985). Учебный рисунок [Текст] : учебник для вузов. Изд. 2-е, перераб. и доп. М.: Просвещение, 1985 / Rostovtsev, N. N. (1985). *Uchebnyi risunok [Tekst][Training drawing]: uchebnik dlya vuzov. Izd. 2-e, pererab. i dop. Moskva: Prosveschenie, 1985 [in Russian].*

10. Сухенко, В. О. (2016). Академічний рисунок: навчальний посібник. К. : «АМАДЕЙ» / Sukhenko, V. O. (2016). *Akademichni rysunok [Academic drawing]: navchalnyi posibnyk. Kyiv: «AMADEI» [in Ukrainian].*

УДК 378.016:[005.8:316.7]
UDC 378.016:[005.8:316.7]

ОЛЕНА КУПЕНКО,
*кандидат педагогічних наук, доцент
(Україна, Суми, Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2)*
OLENA KUPENKO,
*Candidate of pedagogical sciences, associate professor
(Ukraine, Sumy, Sumy State University,
Rymського-Korsakova str., 2)
orcid.org/ 0000-0001-9131-5179*

**Обґрунтування компонентів проектної компетентності майбутніх менеджерів
соціокультурної діяльності**
**Substantiation of Components of Project Competence of the Future
Managers of Socio-Cultural Activity**

Анотація. У статті на підставі аспектного аналізу (філософський, культурологічний, аспект соціальної роботи, педагогічний, економічний аспекти) визначено сутність інтегрованого поняття «соціокультурне проектування». У цільовій складовій сутності цього поняття визначена спрямованість проектування на задоволення соціальних і культурних потреб особистості та громади, на розвиток та реалізацію прав людини, на самоврядування в громаді. Також передбачено самостійну цінність створення, збереження, накопичення, розповсюдження культурних артефактів і творів мистецтва як цілей соціокультурного проектування. В інструментальну складову сутності поняття «соціокультурне проектування» включено алгоритми, методи та засоби проектної діяльності, а також методи та засоби соціальної роботи, культуротворчої та культурозбережувальної діяльності, мистецтва, педагогіки, економіки. На підставі визначеної сутності інтегрованого поняття «соціокультурне проектування» з'ясовано компоненти проектної компетентності (комплексного результату навчання) майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності, зокрема конкретизовано специфіку відповідних знань та розумінь, застосування знань, вмінь і навичок, морально-етичних цінностей, автономності та відповідальності, комунікації та потенціалу продовження навчання. Визначено роль педагогічного методу проектів у формуванні проектної компетентності майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності в процесі професійної підготовки.

Ключові слова: менеджер соціокультурної діяльності, проектна компетентність, результати навчання, соціокультурна діяльність, соціальне проектування, соціокультурне проектування, аспектний аналіз, педагогічний метод проектів.

Summary. The essence of the integrated concept of “socio-cultural projecting” has been defined in the article on the basis of the aspect analysis (philosophical, cultural, aspect of social work, pedagogical, economic). The target component of the essence of this concept is the focus on projecting to meet the social and cultural needs of the personality and the community, the development and implementation of human rights, self-government in the community. It also provides for the independent value of creating, preserving, accumulating, disseminating cultural artifacts and works of art as one of the goals of socio-cultural projecting. The instrumental component of the essence of the concept of “socio-cultural projecting” includes algorithms,

methods and tools of project activity, as well as methods and tools of social work, culture creative and culture preserving activities, art, pedagogy, economics. Based on the defined essence of the integrated concept of "socio-cultural projecting" the components of project competence (complex learning outcome) of the future managers of socio-cultural activity have been clarified, in particular the specifics of relevant knowledge and understanding, application of knowledge, skills, moral and ethical values, autonomy and responsibility, communication and continuing education potential. The role of the pedagogical method of projects in the formation of project competence of the future managers of socio-cultural activity in the process of professional training has been determined.

Key Words: *manager of socio-cultural activity, project competence, learning outcomes, socio-cultural activity, social projecting, socio-cultural projecting, aspect analysis, pedagogical method of projects.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... За даними всеукраїнського опитування громадської думки, репрезентативного для населення України 18 років і старше, станом на вересень 2018 року лише близько 1% населення відвідують культурні заходи настільки часто, наскільки бажають. Упродовж року 50% дорослого населення України не відвідували жодного культурного заходу. При цьому відповіді респондентів мають суттєві відмінності за віком, рівнем освіти та розмірами населеного пункту: більшою мірою відвідують культурні заходи люди молодого віку, які мають вищий рівень освіти, у великих населених пунктах (Богдан О., 2019). Ці та інші дані процитованого опитування засвідчують, що в Україні наявна потреба в розвитку культурної галузі та галузі мистецтва у плані забезпечення їх доступності для людей, незалежно від місця проживання. Реалізація цього завдання потребує підготовки кваліфікованих менеджерів, що передбачено із впровадженням в Україні спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності». В якості одного з інструментів у роботі таких фахівців розглядається проектна діяльність. При цьому окрему увагу вимагає врахування того, що діяльність у рамках названої спеціальності інтегрує в собі соціальну та культурну складові.

Аналіз основних досліджень і публікацій, виділення невирішених проблем... Зміст поняття «соціокультурна діяльність» досліджують Н.В. Кочубей, Г.В. Лещук, Л.В. Малес, О.Ю. Щербина-Яковлева. Зокрема, О.Ю. Щербина-Яковлева наголошує, що це поняття є відносно новим та таким, що вимагає поглиблення. Підкреслюється інтегрований зміст поняття, утвореного із «уявлення про соціальне» і «уявлення про культурне» (Щербина-Яковлева О. Ю., 2017).

У переважній кількості публікацій щодо соціокультурного проектування наявне звернення до поняття «соціальне проектування». Тому у розумінні поняття «соціокультурне проектування» за основу беруться філософські дослідження щодо соціального проектування як загального (О.А. Шаповалова, Т.І. Бутченко). Водночас дослідниками детально опрацьовано особливості змісту і пріоритетних напрямів соціокультурного проектування (Н.М. Головач, Т.В. Заряжко, Т.В. Калита, І.В. Петрова, Я.С. Рудь, О.В. Яковлев). Зокрема С.Е. Зуєв дослідив соціокультурне проектування як управлінську практику.

Що стосується професійної підготовки майбутніх фахівців, то опрацьована проблематика підготовки студентів до здійснення соціального проектування (О.В. Безпалько, О.О. Біла). Однак, відкритою залишається проблематика формування проектної компетентності майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності. Окремої уваги потребує виокремлення компонентів такої компетентності.

Метою цієї статті є обґрунтування компонентів проектної компетентності майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності з урахуванням особливостей саме інтегрованого соціокультурного контексту.

Виклад основного матеріалу... Врахувати інтегрований контекст поняття «соціокультурне проектування» дозволяє аспектний аналіз, який і застосуємо в цьому дослідженні, зокрема врахуємо аспекти філософії, соціальної роботи, культурології, педагогіки та економіки.

В аспекті філософії причина поширення в різних професійних галузях проектної діяльності вбачається у зміні якості роботи фахівців у відповідності до темпів динаміки сучасних технологічних і суспільних трансформацій. О.А. Шаповалова констатує: початок ХХІ ст. називають добою розвитку та поширення проектного мислення і проектної діяльності, проектність у тому числі визначає і спосіб організації науки (Шаповалова О. А., 2014). Т.І. Бутченко наголошує, що проектування є не тільки формою розвитку сучасного суспільства, а неодмінною умовою його виживання, адже в динамічному сьогоденні все важче спиратися на досвід минулого, потрібні принципово нові рішення з орієнтацією на майбутнє (Бутченко Т. І., 2011, с. 1). Увага зосереджується на функціях соціального проектування: інтегративній, що передбачає консолідацію соціальної суб'єктності навколо певної моделі збереження або перетворення суспільних відносин; рефлексивній – конструктивному осмисленні соціальним суб'єктом самого себе; самоврядній – саморегуляції соціальних організмів у відповідь на виклики зовнішнього середовища (Бутченко Т. І., 2011, с. 10).

Специфіку соціального проектування В.А. Луков визначає як «сконструйоване ініціатором проекту соціальне нововведення, (1) ціллю якого є створення, модернізація чи підтримка в середовищі, що змінюється, матеріальної чи духовної цінності, (2) яке має просторово-часові та ресурсні границі та (3) вплив якого на людей визнається позитивним по своїм соціальним значенням» (Луков В. А., 2004, с.

36). Предметом соціального проектування може бути: нова річ; нові властивості старої речі; послуга; організація; захід; нематеріальні властивості або ставлення; законопроект (Луков В. А., 2004, с. 37-49).

Глибше розуміння змісту поняття «соціальне проектування» забезпечується зверненням до «глобального визначення професії соціальної роботи», відповідно до якого окреслені такі напрями активності фахівців: соціальний розвиток, соціальна згуртованість, активізація та звільнення людей (Глобальне визначення соціальної роботи, 2014).

Тобто соціальний аспект аналізу продовжує філософську ідею багатомірності та, відповідно, ймовірного характеру соціального проектування, а також підкреслює ідею інтеграції людей. Акцент зроблено не просто на вирішенні соціальних проблем, а на соціальному розвитку людини та громади, на їх активізації та звільненні (у сенсі реалізації прав людини).

У культурологічному аспекті знаходить своє відображення сутність поняття «проект» як загального поняття. Зазначається, що соціокультурне проектування – це специфічна технологія, сутність якої становить аналіз проблем і виявлення причин їх виникнення, вироблення цілей і завдань, розробка шляхів та засобів для досягнення визначених цілей (Яковлев О. В., 2016).

Із позицій культурологічного аспекту Т.В. Калита та Т.В. Заряжко зазначають зорієнтованість соціокультурних проектів на соціальний запит, вирішення певного соціального завдання чи певної проблеми (Калита Т. В., Заряжко, Т. В., 2019).

Специфіка соціокультурного проектування вбачається в тому, що у вирішенні наявних соціальних проблем і завдань використовуються засоби культури, зокрема, засоби мистецтва. Прикладом проектів вирішення соціальних проблем засобами культури та мистецтва є форум-театри (Боаль А., 2016).

Однак інструментальна функція «культурного» в понятті «соціокультурне проектування» вочевидь не є достатньою. Окрім задоволення суто соціальних потреб і напрямів розвитку, людина та громада потребують накопичення, збереження, розповсюдження, наслідування знань, техніки, технологій, навчання, освіти та просвіти, актуальними є потреби в творчості та змістовній дозвілєвій діяльності (Щербина-Яковлева О. Ю., 2017). У цьому контексті «культурне» в понятті «соціокультурне проектування» набуває цільової функції.

Культура поступово втрачає «музейну недоторканість», натомість набувається статус соціальної відкритості, здатності здійснювати спрямований та прогнозований вплив на життєдіяльність людини. Прикладом є трансформація музеїв як місць елітного колекціонування та досліджень у центри формування дозвілля та роботи із вільним часом найрізноманітніших соціальних груп (Зуев С. Э., б.д.). У різних населених пунктах у різних країнах світу поширюються практики використання інструментарію «громадського бюджету» для модернізації бібліотечних, музейних, вуличних просторів у відповідності до соціальних і культурних потреб та бачення перспектив власного розвитку місцевих жителів (Калита Т. В., Заряжко Т. В., 2019).

Культурологічний аспект дозволяє уточнити зміст поняття «соціокультурне проектування» через висвітлення двох типів можливих стратегій: збережувальної (створення умов для збереження, відтворення та стабілізації ситуації) та провокативної (експорт певних цінностей, норм, культурних зразків, технологій). Ці стратегії по-різному реалізуються в різних середовищах: унікальний задум проекту в традиційному середовищі; стандартний проектний задум у «радикальному» культурному середовищі; «радикальний» проект в «радикальному» середовищі (з метою підтримки темпу та ритму змін); культурна (за своєю нормативністю) дія в агресивному «а-культурному» середовищі (з метою модернізації установок) (Зуев С. Э., б.д.).

Отже, культурологічний аспект в аналізі поняття «соціокультурне проектування» уточнює розуміння цільової функції відповідної діяльності (в частині спрямованості на задоволення соціальних та культурних потреб особистості та громади, відповідного розвитку та реалізації прав); визначає можливі стратегії збереження чи провокації до змін; відкриває самостійну цінність створення, збереження, накопичення, розповсюдження культурних артефактів і творів мистецтва.

Потребує окремої уваги звернення до сучасного розуміння поняття «проектування» і в педагогічному аспекті. Адже досвід, накопичений щодо проектування педагогічних систем та використання методу проектів у навчанні, створює підґрунтя для досліджень процесу формування проектної компетентності майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності. Крім того, в певних видах соціокультурних проектів саме педагогічна складова може бути основною. Увага акцентується на педагогічному методі проектів.

Навчальний проект – це самостійна робота тих, хто навчається, яка виконується під контролем і консультуванням тих, хто навчає, має творчий характер, виконується відповідно до узагальненого алгоритму проектування: від ідеї до її втілення в реальність (Пелагейченко М. Л., 2006, с. 6). Тобто, для педагогічного методу проектів принциповим є те, щоб ідея втілилась в реальність. Здійснюється це через залучення студентів в якості помічників у проекти досвідчених професіоналів, а також наставництво професіоналів для розроблення та реалізації авторських студентських ініціатив соціокультурних проектів.

Не лише метод проектів, а й інші педагогічні методи (робота в групах, диспут, організація творчої діяльності, проблемний метод, лабораторний метод) природним чином інтегруються із методами та засобами соціокультурної діяльності та мистецтва, підсилюючи тим самим результативність реалізації задуму.

Важливу роль відіграє також і економічна складова аспектного аналізу поняття «соціокультурне проектування». Як зазначає Н.М. Головач, «в умовах децентралізації сфери культури, проектна діяльність виступає важливим чинником із залучення необхідних ресурсів у сферу культури та сприяє підприємницькій діяльності організацій і закладів культури, тобто проекти як організаційно-управлінська форма допоможуть адаптувати як традиційні, так і інноваційні напрями культури до нових економічних відносин» (Головач Н. М., 2017). З точки зору економічного аспекту «культурні форми перетворюються на символічні товари, що виробляються на основі попиту», відповідним чином потрібні інструменти забезпечення привабливості «культурного продукту» в умовах жорсткої комерційної конкуренції (Калита Т. В., Заряжко Т. В., 2019). Тобто, в проектній компетентності менеджера соціокультурної діяльності наявна й економічна та підприємницька її складова.

Отже, з точки зору аспектного аналізу особливостями проектної діяльності в соціокультурній сфері можна виокремити таке: 1) проект має містити, з одного боку, ідеальний образ того, чого немає, але що є потрібним, що може бути створеним, і для цього існують відповідні гарантії, з іншого – опис процедури досягнення ідеального образу; 2) проектування – це спосіб інтеграції та самоврядування громад; 3) проектування покликане бути одним із способів вирішення соціальних проблем, розвитку людини та громади, забезпечення їх прав, самоврядування в громаді, удосконалення соціокультурних систем, процесів, засобів; 4) проектування є чинником підвищення якості діяльності завдяки використанню спеціальних інструментів проектної діяльності, а також соціальних, культуротворчих і культурозбережувальних, мистецьких, педагогічних, економічних методів і засобів; 5) виховний потенціал соціокультурної діяльності реалізується через залучення цільових груп не лише як пасивних спостерігачів, а й як активних учасників, в тому числі авторів власних проектів.

Деталізувавши особливості соціокультурного проектування, для обґрунтування компонентів відповідної компетентності майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності маємо звернутися до поняття «компетентність».

Поняття «компетентність» на даний час вже достатньо повно зафіксовано в нормативній базі. У Законі України «Про вищу освіту» воно визначається як «динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» (Про вищу освіту, 2014). У «Національній рамці кваліфікації» при описі кваліфікаційних рівнів зафіксовані такі елементи структури компетентності: знання, уміння/навички, комунікація, відповідальність та автономність (Національна рамка кваліфікації, 2011).

Дослідники підкреслюють у сутності поняття «компетентність» її комплексний характер: компетентність – це «реалізаційні якості, яких набуває людина в освіті та які допомагають виконувати завдання, розв'язувати задачі, вирішувати проблеми й здійснювати успішну діяльність, тобто людські здатності та спроможності» (Луговий В. І., Ярошенко О. Г., 2014). Комплексний характер змісту поняття «проектна компетентність» підкреслений у Законі України «Про вищу освіту» тим, що поняття «компетентність» визначається як «здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність» (Про вищу освіту, 2014).

Комплексний характер структури компетентності вбачається дослідниками не лише в тому, що компетентність включає в себе певну сукупність елементів, але й у тому, що елементи цієї сукупності можуть бути незалежними один від одного та можуть замінювати один одного в якості чинників ефективної поведінки (Равен Дж., 2002).

Отже, спираючись на визначені вище особливості соціокультурного проектування та враховуючи зміст поняття компетентність як результату навчання в структурі проектної компетентності майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності, виокремлюємо такі її компоненти: 1) знання та розуміння змісту понять «проект», «проектна діяльність», інтегрованого характеру поняття «соціокультурна діяльність»; 2) застосування знань, вмінь, навичок реалізації алгоритму, методів і засобів проектної діяльності, а також методів і засобів соціальної роботи, культуротворчої й культурозбережувальної діяльності та мистецтва, педагогіки, економіки; 3) морально-етичні цінності щодо соціальних і культурних потреб людини та громади, розвитку та реалізації прав людини, самоврядування в громаді, а також самостійної цінності культурних артефактів та творів мистецтва; 4) автономність та відповідальність, що реалізується у здатності вмотивовано, самостійно, творчо розробляти та реалізовувати авторські проекти, а також у здатності до участі у самоврядуванні громади; 5) компонент комунікації, що реалізується у здатності до комунікації в середині команди проекту як власного, так і ініційованих іншими фахівцями; 6) компонент продовження навчання, що реалізується у пізнавальній активності, доцільної для

реалізації проектів в умовах певної невизначеності.

Висновки... Таким чином, у розумінні інтегрованої сутності поняття «соціокультурне проектування» принциповим є взаємозв'язок «соціального» і «культурного» у цільовій і в інструментальній складових. При обґрунтуванні компонентів проектної компетентності майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності цю інтегрованість відображено у відповідній деталізації таких результатів навчання, як знання та розуміння, застосування знань, вмінь і навичок, морально-етичні цінності, автономність та відповідальність, комунікація та потенціал продовження навчання. Комплексний характер проектної компетентності майбутніх бакалаврів соціальної роботи передбачений завдяки тому, що студенти, реалізуючи алгоритми, методи і засоби проектної діяльності, мають навчитися застосовувати методи та засоби соціальної роботи, культуротворчої та культурозбережувальної діяльності, мистецтва, педагогіки, економіки, при цьому отримати досвід, виходячи із наявних умов та власного розуміння переваг свідомо обирати ті чи інші методи та засоби.

Окремого подальшого обговорення вимагає проблема планування наступності формування проектної компетентності в процесі професійної підготовки менеджерів соціокультурної діяльності на першому (бакалаврському) рівні, другому (магістерському) рівні, третьому (освітньо-науковому/освітньо-творчому) рівні, а також у програмах підвищення кваліфікації.

Список використаних джерел і літератури /References:

1. Про вищу освіту, № 1556-VII. (2014.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 24.05.2020) / Pro vyshhu osvitu [About higher education]. 2014. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua> (last accessed 24.05.2020) [in Ukrainian].
2. Національна рамка кваліфікації, № 1341. (2011). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 24.05.2020). / Nacionaljna ramka kvalifikaciji [National qualifications framework]. 2011. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua> (last accessed 24.05.2020) [in Ukrainian].
3. Боаль, А. (2016). *Igry dlya aktoriv ta ne aktoriv*. Київ: ГО «Театр для діалогу» / Boal, A. (2016). *Ighry dlja aktoriv ta ne aktoriv* [Games for Actors and Non-Actors]. Kiev: HO «Teatr dlia dialohu» [in Ukrainian].
4. Богдан, О. (2019). *Деякі аспекти культурних практик і культурної інфраструктури України: результати всеукраїнського опитування (за даними Київського міжнародного інституту соціології)*. Одеса: ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення» / Boghdan, O. (2019). *Dejaki aspekty kuljturnykh praktyk i kuljturnoji infrastruktury Ukrajinu: rezuljtaty vseukrajinsjkogho opytuvannja (za danymy Kyjivsjkogho mizhnarodnogho instytutu sociologhiji)* [Some aspects of cultural practices and cultural infrastructure of Ukraine: the results of an all-Ukrainian survey (according to the Kyiv International Institute of Sociology)]. Odessa: VHO «Asotsiatsiia spryiannia samoorhanizatsii naseleennja» [in Ukrainian].
5. Бутченко, Т. І. (2011). *Соціальне проектування: проблема взаємозв'язку суспільних потреб і державних інтересів* (Автореф. дис. д-ра філософ. наук). Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. Дніпропетровськ / Butchenko, T. I. (2011). *Socialjne proektuvannja: problema vzajemozv'jazku suspilnykh potreb i derzhavnykh interesiv* [Social Projecting: The Problem of Correlation between Social Needs and Governmental Interests]. Extended abstract of Doctor's thesis. Dnipropetrovsk [in Ukrainian].
6. *Глобальне визначення соціальної роботи* (2014) / Переклад з англ. Т. Семигіної. URL: <https://www.academia.edu> (дата звернення 24.05.2020) / *Ghlobaljne vyznachennja socialjnoji roboty [Global Definition of the Social Work Profession]* (2014). Translation from English. T. Semigina. Retrieved from: <https://www.academia.edu> (last accessed 24.05.2020) [in Ukrainian].
7. Головач, Н. М. (2017). Пріоритетні напрями соціокультурного проектування в сучасному українському суспільстві. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*, 39, 26-33. URL: <http://nbuv.gov.ua> (дата звернення 24.05.2020) / Gholovach, N. M. (2017). Prioritytetni naprjamy sociokuljturnogho proektuvannja v suchasnomu ukrajinsjkomu suspiljstvi [Priority areas of socio-cultural design in modern Ukrainian society]. *Aktualjni problemy istoriji, teoriji ta praktyky khudozhnjoji kuljturnykh*, 39, 26-33 Retrieved from: <http://nbuv.gov.ua> (last accessed 24.05.2020) [in Ukrainian].
8. Зуев С. Э., б.д. *Социально-культурное проектирование в музее*. URL: <https://culture29.ru> (дата звернення 24.05.2020) / Zuev S.E. *Socjaljno-kuljturnoe proektyrovanje v muzee* [Socio-cultural design in the museum]. Retrieved from: <https://culture29.ru> (last accessed 24.05.2020) [in Russian].
9. Калита, Т. В. & Заряжко, Т. В. (2019). Застосування проектної діяльності у сфері культури. *Культура України. Серія: Культурологія*, 64, 138-149. URL: <http://nbuv.gov.ua> (дата звернення 24.05.2020) / Kalyta, T. V. & Zarjazhko, T. V. (2019). Zastosuvannja proektnoji dijalnosti u sferi kuljturnykh [Application of project activities in the field of culture]. *Kuljtura Ukrajinu. Serija: Kuljturologhija*, 64, 138-149. Retrieved from: <http://nbuv.gov.ua> (last accessed 24.05.2020) [in Ukrainian].
10. Луговий, В. І. & Ярошенко, О. Г. (2014). *Концептуально-методологічні основи проектування методів і засобів діагностики освітніх результатів у вищих навчальних закладах*. Київ: Педагогічна думка. / Lughovij, V. I. & Jaroshenko, O. Gh. (2014). *Konceptualjno-metodologhichni osnovy proektuvannja*

metodiv i zasobiv diaghnostyky osvitnikh rezuljtativ u vyshhykh navchalnykh zakladakh [Conceptual and methodological bases of designing methods and means of diagnostics of educational results in higher educational institutions]. Kiev: Pedagogichna dumka [in Ukrainian].

11. Луков, В. А. (2004). *Социальное проектирование*. Москва: Изд-во Московского гуманитарного университета: Флинта / Lukov, V. A. (2004). *Socyaljne proektyrovanje* [Social design]. Moscow: Yzd-vo Moskovskoho humanyarnoho unyversyteta: Flynta [in Russian].

12. Пелагейченко, М. Л. (2006). *Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до організації проектної діяльності учнів основної школи* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. Київ. / Pelaghejchenko, M. L. (2006). *Pidghotovka majbutnikh uchyteliv trudovogho navchannja do orghanizaciji proektnoji dijalnosti uchniv osnovnoji shkoly* [Future Labour teacher's training for organizing of project activity school pupils]. Extended abstract of Candidate's thesis. Kiev [in Ukrainian].

13. Равен, Дж. (2002). *Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация*. Москва: Когито – Центр / Raven, J. (2002). *Kompetentnost' v sovremennom obshhestve: vyjavlenye, razvuyte u realizacyja* [Competence in modern society: identification, development and implementation]. Moscow: Kohyto – Tsentr [in Russian].

14. Шаповалова, О. А. (2014). Філософська рефлексія феномену соціального проектування. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка, 1, 66-71.* / Shapovalova, O. A. (2014). *Filosofska refleksija fenomenu socialnogho proektuvannja* [Philosophical reflection on the phenomenon of social design]. *Visnyk Nacionalnogho tekhnichnogho unyversytetu Ukrainy «Kyjivskij politekhnichnyj instytut». Filosofija. Psykhhologhija. Pedagoghika, 1, 66-71.* [in Ukrainian].

15. Щербина-Яковлева, О. Ю. (2017). Поняття соціокультурної діяльності: філософські та культурологічні виміри. *Світгляд – Філософія – Релігія, 12, 71–78.* / Shherbyna-Jakovleva, O. Ju. (2017). *Ponjattja sociokulturnoji dijalnosti: filosofsjki ta kuljturologhichni vymiry* [The concept of socio-cultural activities: philosophical and culturological dimensions]. *Svitoghljad – Filosofija – Relighija, 12, 71–78.* [in Ukrainian].

16. Яковлев, О. В. (2016). Зміст соціокультурного проектування в інформаційну добу: досвід Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. *Культура України, 52, 201-211.* / Jakovlev, O. V. (2016). *Zmist sociokulturnogho proektuvannja v informacijnu dobu: dosvid Nacionalnoji akademiji kerivnykh kadriv kuljtury i mystectv* [The content of socio-cultural design in the information age: the experience of the National Academy of Management of Culture and Arts]. *Kuljtura Ukrainy, 52, 201-211.* [in Ukrainian].

УДК 376.1
UDC 376.1

ОЛЕКСАНДР ЛІВШУН,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Україна, м. Хмельницький,

Хмельницький національний університет,

вул. Інститутська, 11)

OLEKSANDR LIVSHUN,

Candidate of pedagogical science, associate professor

(Ukraine, Khmelnytskyi,

Khmelnytskyi National University,

Institutska Str, 11)

orcid.org/ 0000-0003-2256-6163

ОКСАНА РЯБОКОНЬ,

Практичний психолог,

(Україна, м. Вінниця,

Комунальний заклад І-ІІІ ст. №8

Вінницької міської ради, вул. Винниченка, 28)

OXSANA RYABOKON,

Practical psychologist,

(Ukraine, Vinnytsia,

Communal institution I-III grades No.8

Vinnytsia City Council, Vynnychenko Str.,28)

Художня обробка матеріалів як засіб соціально-психологічної реабілітації учнів з обмеженими можливостями